

Философи, шашин судлал-ХІV

**ВЕДАНТА ФИЛОСОФИЙН ЗАРИМ ЧИГЛЭЛҮҮДИЙН БОДИТ БАЙДЛЫН
ТАЛААРХ БАРИМТЛАЛЫН ОНЦЛОГ**

Б.Мөнхжавхлан(Докторант)

МУИС. НШУС.

Философийн тэнхмийн багш

Түлхүүр үг: Бодит байдал буюу брахман, брахманы олон төрөл байдал буюу ниргуна, сагуна брахман, материаллаг ертөнцийн харьцангуй байдал хийгээд түүний бодит байдал, сүнсний тухай ойлголт

Веданта бол Энэтхэгийн сэтгэлгээн дахь хамгийн нөлөө бүхий буюу, Ведийн агуулгыг уламжлан авч улмаар Хинду шашны үндсэн суурь болсон философи чиглэл билээ. Энэхүү философи нь онтологи баримтлалын хүрээнд хэд хэдэн урсгал болж салбарлан хөгжсөн бөгөөд дундад зуун, орчин үеийн хамгийн нөлөө бүхий философичдын үзэл баримтлалд ямагт тусгалаа олсоор ирсэн юм. Тус өгүүлэлд Ведантизмын гол агуулга онтологи асуудлын хүрээнд зонхилох чиглэлүүд болох Адвайта Веданта, Вишиштадвайта, Двайта философийн үзэл баримтлалыг харьцуулан үзэх болно.

Юуны түрүүнд эдгээр философи чиглэлүүдийн эх сурвалжийг авч үзье. Учир нь Вед, Упанишадад өгүүлэгддэг олон янз сургаал номлол, онч мэргэн үгс шууд илрэх албагүй, салаа утгуудаар дүүрэн байдаг учраас тэдгээрээс философи урсгал бүр ялгаатай байр суурь бүхий үзэл баримтлалыг тусган авч хөгжүүлсэн байдаг. Тухайлбал Адвайта Веданта философи Упанишад, Гита, Веданта¹¹³ судрын агуулгад суурилжээ. Вьясагийн Брахма Сутра ч мөн адил Веданта философийн гол эх сурвалж болно. Брахма Сутрын гол зорилго нь Упанишадын агуулгыг илэрхийлэхэд оршино.

Философичдын үзсэнээр Брахма Сутра Упанишадын ярвигтай утга өгүүлэмжийг эхлэл, дүгнэлт, давталт, шинэлэг санаа, асуултын ач холбогдол, ерөөл магтаалын шинжтэй агуулга гэх мэтийг нарийвчлан тайлбарласанаараа Веданта философийг судлах, ойлгох эх үндэс болдог байна. Брахма сутрыг мөн Сарирака сутра ч гэж нэрлэдэг. Энэхүү сутра Брахманы бодьгалд холбогдох байдлыг буюу брахман ба бодьгал сүнсний хамаарлыг өгүүлнэ. Веданта философийн бүх чиглэлүүд Брахма сутрын агуулгыг илэрхийлэхдээ интуйц, шашны туршлагын туйлын хүчин төгөлдөр байдал зэргийг чухалчлан үздэг байна. Энэ нь бодит байдлыг танин мэдэх цор ганц арга хэрэгсэл бол оюун ухаанаас дээгүүр интуйц хэмээн үздэгтэй холбоотой. Мөн рациональ танин мэдэхүйн ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрдөг ч

¹¹³ Упанишад, Гита, Веданта сутраг энэтхэгийн философийн гурвалсан судар гэх агаад брахманы тухай ойлголтыг системтэйгээр тайлбарласан ажээ. Бурхан, бодьгал сүнс, ертөнцийн харилцаа хамаарлыг хэрхэн авч үзсэнээр нь цаашид философи сургуулиуд уламжлан авч бие даан тайлбарлах болжээ.

жинхэнэ бодит байдал буюу трансценденталь бодит байдал нь зөвхөн интуйцэд л нээгдэх боломжтой гэдэг. Тус философид яригдаж буй бодит байдал, бурхан, брахман бол синоним утгатай. Тэд брахманыг бидний харж буй бүх юмсын шалтгаан гэж тодорхойлдог. Ертөнцийн шалтгаан бол брахман бөгөөд түүний оршихуйн тухай зөвхөн судраас л мэдэж болно гэсэн нь тус судрын гол утга бөгөөд танин мэдэхүйн арга хэрэгслүүд буюу праманагаар танин мэдэх боломжгүй учир интуйцийг дээд мэдлэг гэдэг юм.

Ер нь бид энэхүү философи сэтгэлгээний эртний уламжлалыг харахад өөрийн философи үзлийн уг сурвалжийг эртний судар бичигт хамаатуулан түүнийгээ нэг төрлийн прамана хэмээсэн байдаг. Шабда буюу бурхны үг(итгэлтэй хүний үг гэж болно. Манай зарим сурах бичгүүдэд итгэмжийн мэдлэг гэж бичсэн байдаг. Угтаа энэ нь шалгах албагүй шууд мэдлэгийг хэлдэг ажээ.) гэдэг мэдлэгийн нэг төрөл нь үүний нэг нотлол болж байна. Ведийг хэн ч зохиогоогүй, энэ бол зөвхөн бурхны бүтээл, түүнийг дан ганц оюун ухаанаар бус интуйцээр танин мэдэж илрүүлж болно, судар бичиг оршин буй нь бурхны оршихуйн бас нэгэн баталгаа юм гэж энэтхэгийн философичид үзсэн байдаг. Энэ мэт судар бичгүүд зохиогчгүй, зөвхөн тэнгэр бурхдын бүтээл гэсэн санаа улс улсын соёл түүхэнд, шашны бүтээлд ижил төсөөтэйгээр хадгалагдан байдгийг бид мэдэх билээ.

Судрын агуулгыг ойлгоход оюун ухаан бол зөвхөн туслах хэрэгсэл бөгөөд тэрбээр туйлын бодит байдлыг нээж чадахгүй харин илэрхийлж чадна гэж Веданта философи үздэг. Веданта философийн агуулгыг судалбал:

а/Ёс суртахууны төгс байдал хэдийгээр бодит байдлыг танин мэдэхэд хангалттай биш боловч ёс суртахуунлаг ямарваа үүрэг, үйлдлийг хийж гүйцэтгэсэнээрээ алхам алхмаар оюун ухааныг саруул болгож, бодит байдлыг танин мэдэхэд ойртож байдаг.

б/Кармын хууль, дахин төрөхүйн үйл явцын уг шалтгаан бодит байдлыг танин мэдэхтэй холбоотой. Веданта философи Мокша буюу чөлөөлөгдсөн байдлыг олж авахад энэ насны материаллаг амьдрал хангалтгүй гэдэг. Ведантын чиглэлүүд хүний сүнсийг мөнх, хязгааргүй гэх бөгөөд бодьгал сүнс бодит байдлыг танин мэдэх үед л Мокшад хүрэх юм. Харин сөрөг ойлголт нь мунхаг байдал бөгөөд үүнээс үүдэж хүн зовлонгийн хүлээснээс буюу дахин төрөл авч, сансрын хүрднээс ангижирч чаддаггүй. Дан ганц Веданта биш энэтхэгийн философийн бүхий л чиглэлүүд ийн үздэг билээ.

с/Ведантын философи чиглэлүүд абсолют бодит байдлыг тодорхойлж хүний амьдралын гол зорилго хэмээн үздэг. Абсолют бодит байдал гэдэг бол бүхнийг мэдэгч, бүхнийг чадагч, мөнх, трансценденталь, орчлонг удирдагч агаад түүнийг ердийн танин мэдэхүйн арга хэрэгслүүдээр мэдэж чадахгүй юм. Абсолют бодит байдлыг хэрхэн авч үзэж буйгаараа Веданта философи түүхэндээ цаашид хэд хэдэн чиглэл болж хөгжжээ. Эдгээрийг дурдвал,

Шанкарийн Адвайта Веданта, Раманужагийн Вишиштадвайта Мадхвагийн Двайта веданта чиглэлүүд¹¹⁴ юм.

Эдгээрээс онтологи баримтлалынх нь хувьд зонхилох 3 чиглэлийг нь харьцуулж авч үзье. Учир нь эдгээр философи баримтлалууд онтологи үзлээрээ энэтхэгийн философид үлэмж нөлөөтэй юм.

Адвайта Веданта чиглэлийн онтологи агуулга: энэ философи чиглэлийн гол төлөөлөгч Шанкара бөгөөд тэрээр бодит байдлыг ертөнц, сүнсний оршихуй болон бусад бүх юмсыг цор ганц категори болох Брахманаар дамжуулан тайлбарладаг. Абсолют бодит байдал гэдэг бол зөвхөн нэг л бий гэж үзсэнээр нь түүний философийг адвайта веданта буюу абсолют монизм гэдэг. Энэхүү философи чиглэл Мандукья упанишадад тулгуурласан байна.

Адвайта Ведантын гол агуулга бол брахманы абсолют бодит байдал, материаллаг ертөнцийн бодит бус байдал, бодьгал сүнс ба брахманы өөр хоорондоо үл ялгаатай байдал, мокша буюу чөлөөлөгдсөн байдлын тухай авч үздэг. Онтологи гол ойлголт болох брахманаас бусад ойлголтууд нь шууд хамаардаг. Брахман бол ухамсарт зарчим бөгөөд сат, чит, ананда буюу хязгааргүй мөнх оршихуй, төгс ухамсар, амарлингуй тайван буюу аз жаргал бүгд брахманы нэгдмэл шинж юм. Брахман ямар нэг гадны хүчин зүйлээр тодорхойлогдохгүй.

Шанкара брахманыг тодорхойлохдоо: брахман хуваагдашгүй, хязгаар төгсгөлгүй бөгөөд тэрбээр ертөнцийн материаллаг болон хангалттай шалтгаан нь юм гэжээ. Адвайта философи шалтгаалцлыг үгүйсгэдэггүй. Ингэхдээ ертөнц санамсаргүйгээс бүтсэн гэдэг ойлголтыг үгүйсгэж гол шалтгаан болох брахман нь мөнх, эхлэл төгсгөлгүй бөгөөд харагдах ертөнц, сүнс зэрэг хүчин зүйлээс үл хамаардаг гэжээ. Харин юмс бүгд брахманаас хамааралтай болохоор энэ бол зөвхөн нэг талт харилцаа юм.

Шанкарийн философи дахь абсолют нь цаашдаа шашны шинжтэй болдог. Брахманыг хэн танин мэднэ тэр брахман болно. Брахманыг танин мэдэх үйл явц шууд мэдлэг бус интуйцээр, судар бичгээр танин мэдэх учир үүнд мистик, шашны агуулга илэрч байдаг. Бодьгал хүний эмпирик танин мэдэхүй материаллаг ертөнцийн мэдлэгээр хязгаарлагдаж байдаг. Харин материаллаг ертөнцийн уг чанар нэгэнт түр зуурын учраас цорын ганц бодит байдал бол интуйцийн мэдлэгт хамаатай бөгөөд бодит байдлыг танин мэдсэн үед л брахман өөрөө бодьгалын танин мэдэхүйд нээгдэнэ. Угтаа цэвэр ухамсар болох атман жинхэнэ бодит байдал болох брахман хоёр энд нэгдэх юм. Энд монист буюу **адвайтын** үзэл санаа бүрэн илэрч байгаа бөгөөд улмаар теологи тайлбарт шилжиж байгааг ч анзаарч болно.

¹¹⁴ Шанкара ХТ VIII зууны үед, Раманужа XI зуун, Мадхва 1197-1276 оны үед амьдарч байсан Ведантизмын зонхилох төлөөлөгчид. Үүнээс цааш Нимбарка(XI зуун) Двайтадвайта чиглэлийг, Валлабха(XIII зуун) Шуддхадвайта чиглэлийг, Чайтанья (1486) Ачинтъябхедабхеда чиглэлийг бий болгон хөгжүүлжээ. Онтологи асуудлыг чухалчлан цаашид сүнсний төрлүүд, материаллаг ертөнцийн шинжүүдийг нарийвчлан тайлбарласныг дундад зууны үеийн философи сэтгэлгээний хүрээнд дэлгэрүүлэн авч үзэх шаардлагатай.

Мандукья упанишадад өгүүлэгдсэнээр: брахманы уг чанар бол харагдашгүй, мэдрэхүйгээс ангид, тодорхойлогдошгүй, брахманаас өөр бодит байдал гэж үгүй. Адвайта веданта философийн үзлээр бол оршихуй нь мөн чанарын хувьд өөрөө өөртэйгөө зөрчилддөг. Бодит байдал оршдог, гэхдээ оршихуй нь бодит байдлын харагдах байдал юм. Өөрөөр хэлбэл материаллаг ертөнц бол буддын философийн Иогачара чиглэлд яригддаг шиг хоосон ахуй биш харин харьцангуй чанартай гэдгийг харуулсан ажээ. Брахманы оршихуйг тодорхойлох бас нэг баталгаа бол спиритуаль туршлага гэж үздэг. Өөрөөр хэлбэл цэвэр ухамсар болох атман, брахмантай нэгддэг. Энэхүү философийн бас нэг чухал ойлголт бол майя бөгөөд энэ бол хуурамч, ид шидийн хүч юм. Үүнд эерэг сөрөг хоёр шинж бий. Яагаад эерэг вэ гэхээр майя харагдах ертөнцөөр дамжуулан жинхэнэ бодит байдал болох брахманыг бидэнд таниулж байдаг бол харин өөрөө жинхэнэ бодит байдал биш гэдгээрээ сөрөг шинжтэй ойлголт¹¹⁵ юм.

Хүний оюун ухаан бодит байдлыг буюу брахманыг хуурамч бодит байдал буюу материаллаг ахуйтай адилтган андуурч байдаг. Энэхүү андуурч буй шалтгаан бол майя хийгээд мунхаг байдлаас үүдэлтэй. Мунхаг байдал гэдэг нь трансценденталь атман, эмпирик туршлагын ялгааг мэдэхгүй төөрөлдсөний улмаас үүдэж буй хэрэг ажээ. Сонгодог адвайта веданта философи чиглэлийн сэтгэгчид үзэхдээ аливаа юмсыг бодит байдал, аз жаргал, оюун ухаан, нэр, дүрс гэх мэт 5 хүчин зүйлст ангилдаг байсан. Нэр, дүрс буюу хэлбэр, идэвхтэй байдал нь орчлонгийн юмсыг бүрдүүлдэг. Ертөнц гэдэг бол угтаа нэр ба дүрсийн хоорондын холбоо ажээ. Үүнийг бид өрнө дахины реалист философийн агуулгатай харьцуулан үзэх боломжтой.

Веданта философийн үзсэнээр бид бодит байдлыг материаллаг байдал хэмээн хүлээн авах нь бодит байдлыг танин мэдээгүй, мунхагийн хүлээсэнд байгаа хэрэг бөгөөд тэрхүү материаллаг ертөнцийн юмс үзэгдэлд автвас хүний амьдралын ач холбогдол үгүй болох ажээ. Энэ санааг бид Чарвака философийн агуулгаас харах боломжтой. Энэтхэгийн философийн түүхэнд чарвака философи төдийлэн урт наслаагүйн шалтгаан нь хүний амьдралын ёс суртахууны үнэлэмжийг үнэгүйдүүлсэн, хүний амьдралыг зөвхөн материаллаг ертөнцийн юмс үзэгдэлд шунан татагдахтай холбож үзсэнээс үүдэлтэй хэмээн ёс суртахууны үүднээс дүгнэж болно. Материаллаг ертөнцийн түр зуурын шинжтэйг ухамсарлаж брахманы мөн чанарыг танин мэдэх нь чөлөөт байдал мокшад хүрэх гол зам юм гэж үзсэнээр адвайта философийн агуулга илэрч байгаа юм.

Вишиштадвайта чиглэлийн онтологи агуулга: Веданта философийн дараагийн нэг чиглэл бол Раманужагийн үндэслэсэн Вишиштадвайта чиглэл юм. Түүний философи үзлийн хувьд

¹¹⁵ P.Nagaraja Rao. *Fundamentals of Indian philosophy*. New Delhi., 1976

ертөнц, би, бурхан гэдэг ойлголтууд бүгд бодитой ажээ. Онтологийн хувьд бодит байдлын талаарх түүний ойлголт нь ухамсаргүй матери, ухамсарт сүнс хоёр бол бурхнаас хамааралтай гэдгээс эхэлдэг. Хэрэв бурхан субстанц бол бусад нь түүний атрибут ажээ. Субстанц, атрибуттай салшгүй холбоотой. Атрибут бие даан үүсч чадахгүй бөгөөд субстанцаас шууд хамааралтай. Энэхүү субстанц, атрибутын нэгдмэл байдлыг **вишишта** гэдэг. Бурхан ба бодьгал сүнсний хоорондын харилцаа нягт холбоотой бөгөөд энэ нь бурхны хайр нигүүлсэл болон ивээлийг нь хүртэх гэсэн нэгд ч атугай хамаарах ажээ. Бид угтаа бурхны бие юм.

Раманужа, Шанкара нарын философи үзлийн гол ялгаа нь онтологи агуулгын хүрээнд дараахь байдлаар илэрнэ. Раманужагийн үзлээр матери болох пракрити нь бурхны нэгээхэн хэсэг буюу брахман бол матери, би гэсэн хоёр бие даасан хэлбэртэй бөгөөд харин Шанкарын хувьд бурхан бол мөнх хөдөлгөөнгүй зүйл бөгөөд, өөрчлөлт гэдэг бол зөвхөн харагдах байдал юм. Хэрэв Раманужа ертөнцийн феноменал байдлыг үгүйсгэдэг бол Шанкара хүлээн зөвшөөрдөг. Шанкарын абсолют монист философи чиглэлийн үзэж буйгаар цэвэр ухамсар буюу брахман бол бодит байдал бөгөөд хүн бол уг чанараараа брахмантай нэгдмэл байдаг би ба брахман нэгддэг хэмээн үздэг бол Раманужа хэдий хүн бодит байдлыг сүсэг бишрэл, бурханд өөрийгөө зориулснаар танин мэдэж болох боловч хэзээ ч брахманд нэгдэж чадахгүй, брахман ямагт дээгүүр байдаг гэж үздэг.

Двайта чиглэлийн онтологи агуулга: Харин Двайта бол Ведантын өвөрмөц нэгэн чиглэл бөгөөд Вед, Рамайна, Махабхаратын агуулгад тулгуурлан үзэл сургаал нь боловсорчээ.

Мадхвагийн хувьд бурхан, би, ертөнц нь бие даан оршдог гэж үзсэн. Ингэж үзсэнээр нь дуалист буюу двайта философи гэдэг. Гэхдээ би хийгээд ертөнц нь бурхнаас хамааралтай юм. Брахман буюу бурхан нь төгс бөгөөд үүнийгээ Вишнутаг адилтгасан байна. Бурхан бүх би-гийн дотоод чиглүүлэгч имманент зүйл бөгөөд ертөнцийн хувьд трансценденталь зүйл юм. Мадхвагийн философи үзэл Ведантизмын бусад чиглэлүүдээс дараахь байдлаар ялгагддаг. Тэрбээр а/бурхан ба бодьгал би-г ялгаатай гэж үзсэн. б/Бурхан ба материйг ялгаатай хэмээн үзсэн. Мадхва үзэхдээ бурхан хэдийгээр оршин буй бүхний хангалттай шалтгаан боловч материаллаг шалтгаан биш юм. Түүнийхээр матери бол тусдаа бодит ахуй байдаг. в/Бодьгал би хоорондоо ялгаатай гэж үзсэн. г/Бодьгал би матери өөр хоорондоо ялгаатай. д/Бодьгал материал субстанцууд ялгаатай хэмээн олон ялгаануудыг тоочсон байдаг.

Түүний үзлээр ертөнц дэх бүх юмс бол амьд организм юм. Би бол бурхнаас хамааралтай, хязгаарлагдмал гэдэг утгаар абсолют бодит байдал биш юм. Хэдийгээр өнгөрсөн амьдралын кармын үрээр зовлон үүрэх бие махбодтой холбогдсон ч би буюу жива нь уг чанараараа аз жаргалтай юм.

Эдгээр философичдын үзэл баримтлалыг товчхон илэрхийлэхэд Шанкара брахман бол абсолют бодит байдал бөгөөд жива буюу бодьгал сүнс өөр хоорондоо ялгаагүй гэж үздэг.

Брахманд персонал шинж үгүй бөгөөд түүнийг ниргуна гэж үзнэ. Тэрбээр майятай холбогдсон үедээ л сагуна буюу тодорхой атрибуттай болдог. Эдгээр нь хоёр өөр брахман биш зөвхөн нэгдмэл нэг зүйл юм. Ингэснээрээ тэрээр бодит байдлын трансценденталь талыг онцлон авч үзэж байна. Харин Раманужа үзэхдээ брахманыг персонал шинжтэй хэмээн үзэж, түүний плюрал байдлыг хүлээн зөвшөөрдөг. Гэхдээ энэ плюрал харилцаанд брахман бүхнийг чадагч, бүхнийг мэдэгч, мөнх, бүх зүйл түүнээс хамаардгийн учир имманент гэснээрээ брахманы бүхэллэг шинжийг нь тодотгосон гэж хэлж болно.

Ийнхүү Веданта философийн зонхилох 3 чиглэл бодит байдлыг тодорхойлохдоо бодьгал сүнс буюу жива ¹¹⁶, материаллаг ертөнцийн оршихуйн асуудлыг хэрхэн тайлбарласнаараа бие биеэсээ ялгаран хөгжжээ.

НОМ ЗҮЙ

1. M.Hiriyanna. Outlines of Indian philosophy Delhi., 1994
2. P.Nagaraja Rao. Fundamentals of Indian philosophy. New Delhi., 1976
3. Surendranath Dasgupta. A History of Indian philosophy Volume I, Delhi., 1992
4. Max Muller. [Upanishads](#). Wordsworth Editions. 2001 (first 1884).
5. Modern UGC NET\SLET Philosophy, New Delhi., 2004
6. Paul Deussen. The philosophy of the Upanishads. Delhi., 2005
7. S.Chatterjee, D.Datta. An Introduction to Indian philosophy. Calcutta., 1994
8. S.Radhakrishnan, C.A. Moore (eds.) A source Book in Indian Philosophy, Princeton, Princeton University Press. (1989)
9. S.Radhakrishnan. Indian philosophy, I volume, London., 2008
10. S.Radhakrishnan. Indian philosophy, II volume, London., 1992
11. A.A.Macdonell. A Vedic reader for students. Delhi., 2002
12. C.Rajagopalachari. Ramayana. Bombay.,1989

SUMMARY

Advaita Vedanta, Visistadvaita and Dvaita philosophy are the chief schools of Vedanta tradition in India. Main difference of teaching of these schools relies on the doctrine of reality. Advaita considers that there is only one reality that is Brahman and there no other reality but Visista advaita sees that the world is the part of reality and Dvaita considers that the world, soul and Brahman all three are the realities. Therefore all these schools try to interpret difference between chief ontological aspects of the reality.

¹¹⁶ Бодит байдал буюу брахманыг бодьгалтай холбож үзэхдээ Шанкара: хүн бол брахмантай адилхан хэмээн нэгдмэл байдлаар, Раманужа: хүн бол бурхны цацрал, туяа буюу хэсэг бүхлийн хүрээнд, Мадхва: хүн бол бурхны зарц, түүний төлөө зүтгэгч хэмээн үзсэн байна.